

**PETRE P. MAVROGHENI ȘI RECUNOAȘTEREA AUTOCEFALIEI BISERICII
ORTODOXE ROMÂNE¹**
**PETRE P. MAVROGHENI AND THE RECOGNITION OF THE AUTOCEPHALY
OF THE ROMANIAN ORTHODOX CHURCH**

*Bianca-Loredana Moglan**

10.52846/AUCSI.2025.1.01

Abstract

Petre P. Mavrogheni was an important figure in Romanian politics in the second half of the 19th century, known for both his domestic activity and his diplomatic career. Considered one of the most competent finance ministers, he served as Romania's plenipotentiary minister in Rome, Constantinople, and Vienna between 1881 and 1887. During the period 1882–1885, in Constantinople, he focused particularly on obtaining official recognition of the autocephaly of the Romanian Orthodox Church by the Ecumenical Patriarchate, a significant step in consolidating Romania's identity and independence after the War of Independence and the proclamation of the kingdom in 1881. Upon arriving in Constantinople, Mavrogheni understood the complexity of the autocephaly issue and became actively involved in negotiations with Patriarch Joachim III. The latter opposed the move rigidly, driven both by theological and prestige considerations, as well as political pressures from the Ottoman Porte and other external factors, such as Russian influence. Mavrogheni adopted a balanced strategy of pressure, without direct confrontations but constant and firm. The change of the patriarch, with the arrival of Joachim IV, paved the way for more flexible dialogue. Intense negotiations followed, including the drafting of letters and proposals for acceptable formulations for both sides. In April 1885, the Tomos of recognition was finally issued, officially confirming the autocephaly of the Romanian Orthodox Church. Although Mavrogheni had already been transferred to Vienna at that time, his contribution to this achievement remains indisputable. Through diplomacy, perseverance, and political intelligence, he played a decisive role in closing an essential chapter in the history of relations between the Romanian state and the Orthodox Church.

Key words: *plenipotentiary, autocephaly, diplomacy, Ecumenical Patriarchate, Romanian Orthodox Church.*

Diplomația Vechiului Regat s-a desfășurat pe parcursul a circa trei decenii, începând oficial cu proclamarea Regatului României în 1881 — deși unii istorici plasează debutul acesteia încă din timpul Războiului de Independență (1877-1878) — și încheindu-se odată cu moartea Regelui Carol I în 1914, eveniment care a coincis cu declanșarea Primului Război Mondial (Dinu, 2024:19). La finalul războiului, România urma să își câștige

¹ Material ce va stat la baza unui subcapitol al tezei de doctorat: Petre P. Mavrogheni: om politic și diplomat (1840-1887).

² *PhD student at Faculty of History, Alexandru Ioan Cuza University of Iași (Romania), No. 12-14, Orientului Street, Iași Country, Phone: 0040734985046, Email: moglan.bianca96@gmail.com.

independența, însă acest obiectiv a fost atins cu mari eforturi și înfruntând numeroase obstacole. Dobândirea independenței a avut un ecou semnificativ pe plan internațional. Prin prisma poziției sale geografice și a statutului juridic internațional, România a fost, încă de la început, profund implicată în evoluția evenimentelor din spațiul balcanic (Cliveti, 1997: 213-216). Astfel, la 9 septembrie 1878, Consiliul de Miniștri a decis ca principele Carol I să poarte titlatura de Alteță Regală. În acest context, agențiile diplomatice ale României au fost ridicate la rangul de legații, iar în marile capitale europene au fost numiți miniștri plenipotențieri. În mod similar, și guvernele străine au între toamna anului 1878 și sfârșitul anului 1880, statele care au recunoscut suveranitatea deplină a României au decis să trimită miniștri plenipotențieri la București. Primele Legații românești în străinătate au fost deschise la Viena (la 11/23 septembrie 1878), urmată de cele de la Petersburg și Constantinopol (ambele inaugurate la 10 octombrie 1878). Motivul inaugurării primelor Legații în aceste țări este clar: Austro-Ungaria, Rusia și Imperiul Otoman au fost primele state care au recunoscut independența României, după ce aceasta a respectat o parte dintre condițiile impuse prin Tratatul de la Berlin (Dinu, 2024: 169-171). Ținând cont de faptul că Imperiul Otoman s-a numărat printre primele state care au recunoscut independența României, relațiile diplomatice dintre cele două țări au fost oficial restabilite la 10 octombrie 1878. Cu această ocazie, Dimitrie Brătianu a fost numit ministru plenipotențiar și trimis extraordinar al României la Constantinopol, marcând începutul unei noi etape în raporturile diplomatice bilaterale (Rachieru, 2018: 213-216). Mandatul lui Dimitrie Brătianu ca ministru plenipotențiar al României la Constantinopol a avut mai multe obiective esențiale. În primul rând, urmărea restabilirea relațiilor diplomatice oficiale cu Imperiul Otoman, relații care fuseseră întrerupte în timpul Războiului de Independență. Un alt scop major a fost protejarea intereselor comerciale ale României, precum și asigurarea drepturilor și siguranței cetățenilor români aflați pe teritoriile otomane, în noul context politic generat de câștigarea independenței. În același timp, Brătianu a fost responsabil de gestionarea implicațiilor politice și teritoriale ale deciziilor adoptate la Congresul de la Berlin (1878), cu un accent deosebit pe integrarea Dobrogei în cadrul statului român și pe evitarea unor eventuale conflicte cu autoritățile otomane. Nu în ultimul rând, mandatul său a avut drept obiectiv consolidarea imaginii României ca stat suveran și independent, reafirmând poziția țării în cadrul relațiilor internaționale și câștigând respectul marilor puteri și al actorilor regionali (Brătescu, 2023: 279-295).

Pe de altă parte, Imperiul Otoman l-a numit pe Süleyman Bey în calitate de reprezentant diplomatic la București, acesta sosind în capitala României la 19 noiembrie 1878 (Rachieru, 2018: 59). Aflat la începutul carierei sale diplomatice, misiunea de la București a fost atât prima, cât și cea mai importantă funcție pe care a deținut-o (Rachieru, 2018: 59-62). Mandatul său s-a încheiat în iunie 1885, ca urmare a decesului său neașteptat. Cu toate că

activitatea sa diplomatică a fost curmată prematur, pe parcursul celor aproape șapte ani petrecuți în fruntea Legației otomane din România, Süleyman Bey a reușit să contribuie semnificativ la restabilirea și consolidarea relațiilor bilaterale dintre cele două state. Profesionalismul și eforturile sale în slujba diplomației i-au adus aprecierea scenei politice românești, fiind respectat inclusiv de regele Carol I (Rachieru, 2018: 62-63).

Pe lângă Legația română de la Constantinopol, au fost înființate treptat mai multe consulate române în spațiul otoman, printre care se numără cele de la Constantinopol, Bitolia, Salonic și Ianina. Aceste reprezentanțe aveau rolul de a consolida relațiile diplomatice dintre Imperiul Otoman și fostul său stat vasal, România. În mod similar, autoritățile otomane au acționat în direcția întăririi legăturilor bilaterale, reușind, până la izbucnirea Primului Război Mondial, să deschidă pe teritoriul României șapte consulate — la București, Constanța, Brăila, Galați, Iași, Turnu Severin și Craiova — precum și șase viceconsulate, situate la Tulcea, Sulina, Giurgiu, Calafat, Călărași și Turnu Măgurele (Rachieru, 2018: 109).

În toamna anului 1882, Petre P. Mavrogheni a fost numit ministru plenipotențiar și trimis extraordinar al României în capitala Imperiului otoman (Iorga, 2007: 160). Propunerea ca Mavrogheni să ocupe acest post a fost făcută de ministrul afacerilor externe, Dimitrie A. Sturdza, care i-a trimis un raport regelui Carol I pe 25 septembrie 1882 în acest sens (Iorga, 2007: 160). Regele Carol I a aprobat propunerea lui Sturdza, iar numirea lui Petre P. Mavrogheni a fost oficializată prin decretul regal nr. 2499 din 30 septembrie 1882. În urma acestei decizii, Mavrogheni a primit o înștiințare oficială din partea ministrului de externe, care sublinia faptul că principalul său obiectiv pe durata mandatului la Constantinopol va fi „îngrijirea și păstrarea relațiilor dintre cele două state” (AMAE, Fond Problema 71 - Dosare Personale, Litera M, Nr. 17670: nepaginat).

Numirea lui Petre P. Mavrogheni la Constantinopol nu a fost întâmplătoare. După obținerea independenței de stat în 1878, România urmărea consolidarea relațiilor cu fostul său stat suzeran, Imperiul Otoman. Mavrogheni adresa o experiență vastă în administrația statului, având în palmares funcții de înalt rang, precum cele de ministru de finanțe și de externe, ceea ce îl făcea o alegere potrivită pentru o misiune diplomatică de asemenea importantă. În plus, având rădăcini fanariote, Mavrogheni dispunea de conexiuni valoroase în cercurile politice otomane, fiind astfel un interlocutor de încredere la Constantinopol (Iorga, 2007: 160).

Petre P. Mavrogheni s-a impus ca una dintre figurile proeminente ale scenei politice românești din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, distingându-se atât prin contribuțiile sale în planul politicii interne, cât și printr-o carieră diplomatică. Fiul lui Petre D. Mavrogheni, cunoscut sub numele de Babaca, și al Ruxandrei Sturdza, el provenea dintr-o familie cu relații influente în aristocrația moldovenească. Era strănepotul lui Grigore Vodă Callimachi, văr primar cu Grigore Al. Ghica și nepot de soră al domnitorului Mihail Sturdza. De asemenea,

bunicul său dinspre tată era fratele lui Nicolae-Vodă Mavrogheni(Cojocariu, 1995: 218). De-a lungul carierei sale, Petre P. Mavrogheni a ocupat numeroase funcții în administrația statului, începând cu cele de vornic de aprozi și postelnic, continuând cu mai multe mandate ca ministru de finanțe, atât în timpul domniilor lui Grigore Al. Ghica, Alexandru Ioan Cuza, cât și în perioada lui Carol I. Ascensiunea sa politică a culminat cu numirea în funcția de ministru plenipotențiar și trimis extraordinar al României la Roma (1881-1882), Constantinopol (1882-1885) și Viena (1885-1886) (Iorga, 2007: 155)

Dintre toate misiunile sale diplomatice, cea de la Constantinopol (1882–1885) s-a remarcat printr-un obiectiv strategic esențial: obținerea recunoașterii oficiale a autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române din partea Patriarhiei Ecumenice. Deși autocefalia era deja o realitate de facto în România, absența recunoașterii canonice din partea Patriarhiei de la Constantinopol reprezenta o vulnerabilitate externă, mai ales într-un moment în care statul român își consolida identitatea națională și independența, dobândite prin Războiul din 1877–1878 și proclamarea Regatului în 1881. Prin urmare, problema nu era doar una de ordin ecleziastic, ci și una cu implicații majore în planul recunoașterii internaționale.

Termenul „autocefalie” provine din grecescul *autos* („de sine”) și *kephalē* („cap”), desemnând, în sens teologic, independența administrativă și jurisdicțională a unei Biserici Ortodoxe față de o altă autoritate bisericească. În esență, autocefalia înseamnă că o Biserică se conduce prin propriul său cap (patriarh, mitropolit sau arhiepiscop), fără a fi subordonată ierarhic unei alte structuri ecleziastice, deși face parte din comuniunea generală a Bisericilor Ortodoxe. Această formă de autonomie este instituită sinodal, adică prin decizia unui sinod, și reflectă organizarea descentralizată specifică Ortodoxiei, unde fiecare Biserică autocefală se autoguvernează, dar păstrează legătura canonică și dogmatică cu celelalte Biserici surori (Șerbănescu, 1987: 41-42). Deși termenul poate evoca, în context laic, idei de suveranitate sau autonomie similară statelor independente din lumea antică sau modernă, autocefalia nu echivalează cu o izolare totală sau cu independență absolută. Ea presupune, în mod esențial, responsabilitatea de a menține unitatea de credință, comuniunea sacramentală, respectul față de celelalte Biserici Ortodoxe și implicarea activă în viața întregii Ortodoxii. Așadar, autocefalia este un echilibru între autonomie administrativă și coeziune spirituală în cadrul unei comunități de credință mai largi (Dumitrache, 2011: 535).

Odată cu procesul de formare și consolidare a statelor medievale Țara Românească și Moldova, în a doua jumătate a secolului al XIV-lea, s-a desfășurat, în paralel, și o etapă importantă de unificare și organizare a structurilor bisericești. Centrele ecleziastice principale au fost stabilite în aceleași orașe în care își aveau reședința domnitorii – în Țara Românească: Argeș, apoi Târgoviște și București; în Moldova: Suceava, ulterior Iași. Această suprapunere a centrelor politice și religioase avea rolul de a întări coeziunea internă a

fiecărui stat, reflectând unitatea dintre autoritatea seculară și cea spirituală într-un context în care cele două țări aveau identități distincte. De-a lungul secolelor, bisericile din cele două principate au devenit nu doar centre de spiritualitate, ci și mari susținători ai Ortodoxiei la nivel regional. Ele au contribuit consistent la întreținerea așezămintelor monahale de la Muntele Athos, din Balcani, Orientul Apropiat și au sprijinit financiar Patriarhia Ecumenică. Tot în această perioadă au fost tipărite numeroase cărți de cult, de învățătură religioasă și de mărturisire a credinței, care au avut un rol esențial în dezvoltarea vieții religioase și culturale. Bisericele din Țara Românească și Moldova se bucurau, de asemenea, de o considerabilă autonomie în raport cu autoritățile religioase de la Constantinopol, fapt care a favorizat înflorirea vieții bisericești autohtone. Această autonomie a fost însă afectată în perioada domniilor fanariote, când conducătorii greci numiți de Poarta Otomană au încercat să limiteze independența bisericilor locale. În Țara Românească, numirea ierarhilor se făcea printr-o adunare electivă, dar validarea acestora trebuia să vină din partea Patriarhiei Ecumenice, ceea ce întărea influența acesteia asupra vieții religioase din principat. În schimb, în Moldova, s-au făcut eforturi susținute pentru menținerea unei autonomii bisericești mai largi, refuzând numirea de egumeni străini în fruntea mănăstirilor sau pe scaunele episcopale, ceea ce reflecta o opoziție clară față de ingerințele externe în treburile bisericii locale (Păcurariu, 1987: 146).

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, odată cu inițierea procesului de unificare a Principatelor Române, s-a intensificat și demersul pentru obținerea recunoașterii oficiale a autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române. Din perspectiva autorităților civile și ecleziastice române, această autocefalie nu era o aspirație nouă, ci reprezenta o stare de fapt existentă de mai mult timp, chiar de secole, fiind percepută ca o realitate istorică și practică. Un moment decisiv în această evoluție l-a constituit alegerea lui Alexandru Ioan Cuza ca domnitor al ambelor principate în anul 1859. În urma acestui act politic, procesul de recunoaștere a autocefaliei bisericii române a început să se contureze mai clar, fiind impulsionat de noul context al unirii. Este esențial de subliniat că, până la acel moment, Bisericele din Țara Românească și Moldova nu aveau o structură administrativă comună, funcționând independent una de cealaltă, cu ierarhii și organizare proprii. După recunoașterea oficială a unirii sub conducerea lui Cuza, s-a resimțit necesitatea unei armonizări și coordonări a celor două eparhii, în vederea constituirii unei structuri ecleziastice unitare, care să reflecte noua realitate politică și să întărească identitatea națională și religioasă a statului român modern (Lupaș, 1934: 106).

Primul pas spre crearea unei autorități sinodale centrale a fost adoptarea „Decretului organic”, care urmărea unificarea administrativă a Bisericii în Principatele Unite și eliminarea oricărei subordonări față de o autoritate bisericească externă. Documentul consfințea, prin primul articol, „independența” Bisericii Ortodoxe Române față de Patriarhia de la

Constantinopol, marcând astfel prima recunoaștere oficială a autocefaliei. Al doilea articol prevedea înființarea unui „Sinod general” pentru întreaga Biserică și a unor sinoade eparhiale locale. Deși Sinodul general s-a întrunit de trei ori la București, el nu și-a putut exercita pe deplin atribuțiile, fiind chiar contestat intern. În acest context, la 11 ianuarie 1865, mitropolitul Ungrovlahiei a fost numit „primate al României”, întărind autoritatea bisericească în noul stat unificat. The 2013 book: (Păcurariu, 2013: 402).

În 1867, a fost elaborat proiectul „Legea Organică”, care a fost aprobată de principele Carol I pe 14/26 decembrie 1872. Aceasta reglementa alegerea mitropoliților și episcopilor eparhioți, precum și constituirea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. Legea stabilea un Sinod format din doi mitropoliți și șase episcopi eparhioți, care se întruneau la București. Alegerea ierarhilor se făcea printr-un colegiu electoral ce includea mitropolitul primat, membrii Sinodului și deputații și senatorii ortodocși. Astfel, statul român își consolida influența asupra Bisericii, iar această lege a stat la baza reglementării și modernizării administrației ecleziastice (Vicovan, 2002: 176-177). După proclamarea independenței României în 1877-1878, urmată de ridicarea țării la rang de Regat în 1881 și de consolidarea prestigiului său internațional, Biserica Ortodoxă Română a cunoscut o consolidare semnificativă a autonomiei sale. În această perioadă, au crescut eforturile de a obține recunoașterea oficială a autocefaliei din partea Patriarhiei Ecumenice, însă procesul s-a dovedit dificil și a întâmpinat numeroase obstacole. Între cele două biserici exista o stare de tensiune, alimentată de reformele ce au urmat unificării celor două Principate. În 1882, conflictul a fost amplificat de propunerea, discutată în Adunarea Deputaților pe 9 martie, de a ridica mitropolitul primat la rangul de patriarh. Această decizie a fost întârită de sfințirea, la 25 martie 1882, a Sfântului Mir pe teritoriul românesc, un moment istoric marcat de o ceremonie oficiată în Joia Mare, la Catedrala Mitropolitană din București, înainte de Paște (Isar, 2014: 47).

Este esențial de subliniat că acest act a fost realizat fără consimțământul Patriarhiei Ecumenice, ceea ce a provocat o reacție puternică din partea acesteia. În răspunsul său, Patriarhia a trimis o scrisoare severă, reproșând Bisericii Ortodoxe Române necanonicitatea acțiunii, întrucât aceasta a fost efectuată fără aprobarea autorității bisericii-mamă de la Constantinopol. Documentul sublinia principiul conform căruia toți clericii din teritoriile considerate „părți ale Ortodoxiei” trebuiau să rămână sub jurisdicția Patriarhiei Ecumenice, contestând astfel independența completă a Bisericii Ortodoxe Române (Barz, 2011: 278). În această perioadă, mitropolitul primat al Ungrovlahiei era Calinic Miclescu (născut Constantin Miclescu), care a ocupat scaunul mitropolitan între 1875 și 1886, după moartea predecesorului său, Nifon Rusailă, la 31 mai 1875. Înainte de această funcție, Calinic Miclescu a deținut diverse demnități ecleziastice importante: între 1851 și 1858 a fost egumen la Mănăstirea Slatina, unde a fost hirotonit arhiereu în februarie 1855; între 1858 și 1861 a fost locțiitor de episcop la Huși, iar între 1861 și 1863 a revenit ca

egumen la Mănăstirea Slatina. La 10 mai 1865, a fost numit mitropolit al Moldovei prin decret al domnitorului Alexandru Ioan Cuza, funcție pe care a deținut-o până în 1875, când a fost ridicat la rangul de mitropolit primat The 2002 book: (Păcurariu, 2002: 317).

Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române a fost obținută oficial la începutul anului 1885, reprezentând finalul unui lung proces de recunoaștere a independenței bisericești, realizat prin eforturi susținute pe parcursul decadelor anterioare. Un rol crucial în acest demers diplomatic l-a avut Petre P. Mavrogheni, ministru plenipotențiar al României la Constantinopol, care a purtat negocieri intense cu reprezentanții Patriarhiei Ecumenice. În timpul celor doi ani petrecuți în capitala Imperiului Otoman, Mavrogheni și-a folosit influența în cercurile politice și ecleziastice pentru a obține recunoașterea oficială a autocefaliei, având un impact decisiv asupra realizării acestui obiectiv bisericesc. De altfel, Petre P. Mavrogheni nu era un novice în domeniul afacerilor bisericești. După finalizarea studiilor și întoarcerea în țară, a cultivat o relație strânsă cu Biserica, fiind numit în 1852 la conducerea Epitropiei „Sfântul Spiridon” din Iași. Această experiență administrativă a fost esențială pentru activitatea sa ulterioară în demersurile privind autocefalia Bisericii Ortodoxe Române (<https://ziarullumina.ro/actualitate-religioasa/anomagial/petre-mavrogheni-un-diplomat-implicat-in-lupta-pentru-obtinerea-autocefaliei-bisericii-ortodoxe-romane-195450.html>).

Atunci când Petre P. Mavrogheni a preluat funcția la Constantinopol, Patriarhia Ecumenică era condusă de Patriarhul Ioachim al III-lea, care avea un rol esențial în negocierile pentru recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române. Mavrogheni a avut multiple întâlniri cu Ioachim al III-lea, susținute de autoritățile de la București, cu scopul de a restabili relațiile dintre cele două părți și de a obține recunoașterea oficială a autocefaliei (Iorga, 2007: 161). În timpul acestor discuții, Mavrogheni i-a transmis patriarhului epistole oficiale din partea Mitropolitului Primat și a Sfântului Sinod, reafirmând dorința de dialog și necesitatea recunoașterii autocefaliei. Totuși, Patriarhul Ioachim a manifestat reticență față de această recunoaștere, tergiversând procesul și evitând să răspundă rapid solicitărilor, ceea ce a dus la întârzieri semnificative în obținerea autocefaliei (AMAE, Fond Arhiva Istorică, Vol. 303, Legațiunea României din Constantinopol, Nr. 1770: 118).

Pentru a sprijini reconcilierea, Petre P. Mavrogheni a primit de la ministrul afacerilor externe, Dimitrie A. Sturdza, o scrisoare din partea Mitropolitului Primat al României, Calinic, adresată Patriarhului Ecumenic Ioachim III. În aceasta, Mitropolitul reafirma legăturile frățești dintre Biserica Ortodoxă Română și Patriarhia Ecumenică, mulțumind pentru răspunsul la epistola de Anul Nou. Calinic sublinia importanța unității în credință și menținerea tradițiilor ortodoxe, asigurând că Biserica Ortodoxă Română va rămâne fidelă învățăturilor Sfinților Părinți. Scrisoarea încheia cu îndemnuri biblice la unitate și apărarea credinței, reafirmând angajamentul pentru

armonia dintre Bisericile Ortodoxe. Documentul era semnat de Înalt Prea Sfințitul Calinic, Arhiepiscop și Mitropolit al Ungro-Vlahiei și Primat al României (AMAE, Fond Constantinopol, Vol. 269, Nr. 1770: nepaginat).

La sfârșitul anului 1883, Mavrogheni i-a transmis lui Sturdza că Patriarhul Ecumenic Ioachim al III-lea își dorea să restabilească relațiile cu Biserica Ortodoxă Română, având în vedere independența recent obținută de România. Patriarhul s-a arătat dispus să recunoască autocefalia Bisericii Ortodoxe Române, însă cu condiția ca mitropolitul României să fie pe picior de egalitate cu ceilalți patriarhi. Deși întârzia recunoașterea oficială, Ioachim al III-lea părea să aștepte o formă de conciliere din partea autorităților române. Mavrogheni a observat o mai mare deschidere din partea patriarhului, care, însă, nu era motivată de o schimbare de principiu, ci de noile realități geopolitice, precum extinderea influenței ruse și presiunile catolice în Balcani. Astfel, Ioachim al III-lea părea să adopte o poziție pragmatică pentru a nu slăbi autoritatea Patriarhiei Ecumenice (Documente diplomatice române, 2006: 561-562). În aceeași perioadă, Petre P. Mavrogheni a informat Ministerul Afacerilor Străine despre criza dintre Patriarhatul Ecumenic și guvernul otoman, inclusiv un articol din *Journal de Turquie* care reflecta poziția oficială a autorităților turce. Mavrogheni relatează și divizarea opiniei publice din comunitatea greacă din Constantinopol, unde existau două tabere opuse față de Patriarhul Ioachim III. Una dintre ele, susținută de funcționarii Bisericii și Ambasada Rusiei, sprijinea menținerea Patriarhului, iar cealaltă, condusă de Grigorie Idis Pacha, îl considera nepotrivit pentru funcție, propunând înlocuirea sa cu arhimandritul Nicodim. Biserica Rusă continua să apese asupra Patriarhului, în timp ce grecii moderați și guvernul otoman se opuneau implicării externe. Poziția lui Ioachim III se slăbea, iar încercările sale de a rezolva criza, inclusiv vizite oficiale, nu au avut succes. Se specula despre posibilitatea unei intervenții externe pentru a-i păstra funcția (AMAE, Fond Constantinopol, Vol. 269, Nr. 637: nepaginat).

La începutul anului 1884, rapoartele diplomatice detaliază conflictul între Poartă și Patriarhia Ecumenică, cauzat de încercările guvernului otoman de a limita privilegiile Patriarhiei, ceea ce a dus la demisia Patriarhului Ioachim al III-lea. Această criză avea implicații politice și internaționale majore, iar Carol I sublinia într-o scrisoare către tatăl său rolul Rusiei în această dispută, menționând că Ambasadorul Rusiei la Constantinopol, Nelidov, sprijinea alegerea unui patriarh pro-rus. Pentru România, conflictul era nu doar o problemă diplomatică, ci un obstacol în recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române. Orice influență externă, în special din partea Rusiei, ar fi putut afecta acest demers crucial, iar autoritățile române urmau cu atenție evoluțiile de la Constantinopol, căutând să protejeze interesele ecleziastice și diplomatice ale statului (Cristescu, 2005: 169).

În perioada următoare, Petre P. Mavrogheni a păstrat o corespondență constantă cu autoritățile române, informându-le despre conflictele dintre Patriarhia Ecumenică și Poartă și despre impactul acestora asupra eforturilor

României de a obține recunoașterea autocefaliei. Criza continuă a creat un context favorabil pentru Biserica Ortodoxă Română, iar destituirea Patriarhului Ioachim al III-lea a reprezentat o oportunitate importantă. Pe 16 aprilie 1884, Mavrogheni a trimis o telegramă cifrată ministrului D.A. Sturdza, anunțând acceptarea demisiei Patriarhului și confirmarea oficială a succesorului acestuia (AMAE, Fond Constantinopol, Vol. 269, Nr. 198: nepaginat). Destituirea Patriarhului Ioachim al III-lea a fost rezultatul opoziției sale față de reformele și restricțiile impuse de Poartă asupra statutului Bisericii Ortodoxe. Patriarhul a considerat aceste măsuri ca fiind o încălcare a drepturilor tradiționale ale Bisericii, iar în urma criticilor sale, sultanul a decis să-l îndeparteze din funcție. La scurt timp după acest eveniment, Mavrogheni a informat oficialitățile române despre destituirea patriarhului și despre numirea temporară a mitropolitului de Efes în funcția de vicar: „Le Patriarche a été déposé hier soir par décision du Synode ecclésiastique et laïque réunis. Le Patriarche est remplacé provisoirement par le Métropolitain d'Ephèse, en qualité de Vicaire”. În zilele următoare, Mavrogheni a oferit o clarificare importantă, subliniind că, potrivit versiunii oficiale a Patriarhiei, Ioachim al III-lea nu fusese destituit, ci își dăduse demisia de bunăvoie, care a fost acceptată de cele două consilii, ecleziastic și laic. Astfel, decizia finală a fost că patriarhul a renunțat voluntar la funcția sa: „Effectivement j'avais mandé que S. S. Joachim III avait été déposé par les deux Conseils ecclésiastique et laïque, tandis que la version officielle est que S. Sainteté a donné à nouveau sa démission aux dits Conseils qui, cette fois, l'ont acceptée.” (Documente diplomatice române, 2010: 108).

După alegerea unui nou patriarh, Ioachim al IV-lea a preluat conducerea Patriarhiei Ecumenice din Constantinopol în 1884, continuând până în 1886. Sub conducerea sa, au fost reluate discuțiile privind acordarea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, un obiectiv important pentru consolidarea independenței religioase a țării. În acest context, Melchisedec Ștefănescu, în numele Sinodului Bisericii Ortodoxe Române, a redactat o nouă scrisoare adresată Patriarhiei Ecumenice, reiterând dorința României de a obține recunoașterea autocefaliei (Dumitrache, 2011: 534-549). În paralel, Petre P. Mavrogheni a continuat negocierile complexe cu autoritățile bisericești din Constantinopol pentru recunoașterea oficială a autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române. Aceste tratative, marcate de discuții delicate și sensibile din punct de vedere politic și religios, au necesitat strategii diplomatice elaborate și o coordonare atentă. Mavrogheni a colaborat îndeaproape cu liderii bisericești din Constantinopol pentru a crea un cadru favorabil care să sprijine independența Bisericii Ortodoxe Române, atât administrativ, cât și canonic.

În decembrie 1884, Petre P. Mavrogheni a avut o întâlnire importantă cu Calliadi, membru al Consiliului laic al Patriarhiei Ecumenice de la Constantinopol, care i-a transmis informații esențiale despre evoluțiile recente. Calliadi i-a relatat nemulțumirile dintre Biserica Ortodoxă Română și Patriarhia Ecumenică, cauzate de tensiuni și intrigă persistente. În ciuda

dorinței de reconciliere, relațiile dintre cele două instituții erau fragilizate. Un punct esențial al discuției a fost dorința Patriarhului Ioachim al IV-lea de a recunoaște autocefalia Bisericii Ortodoxe Române, un obiectiv susținut constant de statul român. Aceasta era văzută ca o etapă importantă pentru consolidarea independenței religioase a Bisericii Ortodoxe Române, într-un context mai larg de afirmare a autonomiei religioase față de autoritatea Constantinopolului (Documente diplomatice române, 2010: 326). Calliadi a explicat că, pentru a obține recunoașterea autocefaliei, erau necesare câteva proceduri oficiale. În primul rând, Biserica Ortodoxă Română trebuia să depună o cerere oficială către Patriarhia Ecumenică, solicitând binecuvântarea autocefaliei. În paralel, Guvernul României trebuia să transmită o scrisoare formală prin care să susțină această cerere. Calliadi a subliniat că, teoretic, Patriarhia Ecumenică era dispusă să accepte aceste cereri, având în vedere că Biserica Ortodoxă Română îndeplinise deja condițiile necesare pentru a deveni o entitate bisericească independentă. Recunoașterea autocefaliei ar fi fost un pas important pentru consolidarea statutului Bisericii Ortodoxe Române pe plan internațional, asigurându-i astfel o autonomie deplină față de influențele externe, mai ales cele venite de la Constantinopol. Aceste demersuri formale erau fundamentale pentru a asigura o tranziție bine reglementată către autocefalie, în conformitate cu normele bisericești tradiționale (Documente diplomatice române, 2010: 327).

În martie 1885, Petre P. Mavrogheni s-a întâlnit din nou cu Patriarhul Ecumenic Ioachim al IV-lea, în prezența marelui logofăt Aristachi, pentru a discuta proiectul de adresă al Sfântului Sinod de la București, destinat Patriarhiei Ecumenice. Deși textul a fost acceptat în mare parte, patriarhul a formulat câteva obiecții ferme privind anumite expresii, ceea ce a determinat retrimiterarea documentului la București pentru revizuire (AMAE, Fond Arhiva Istorică, Vol. 303, Legațiunea României din Constantinopol, Nr. 170: 281-282). Una dintre cele mai delicate provocări semnalate de Petre P. Mavrogheni în cadrul negocierilor cu Patriarhul Ioachim al IV-lea a fost menținerea titlului de „Primat” în textul oficial. Patriarhul s-a opus categoric utilizării acestui termen în formă latină, considerând că evocă influențe catolice, ceea ce era inacceptabil pentru el. După insistențele diplomatului român, s-a convenit traducerea titlului în greacă drept „Exarhos pasis Rumanias” („Exarh al întregii Români”), iar în versiunea română a documentului titlul de „Primat al României” a fost păstrat neschimbat, pentru a asigura continuitatea tradiției AMAE, Fond Arhiva Istorică, Vol. 303, Legațiunea României din Constantinopol, Nr. 170: 282-283).

După primirea documentelor necesare, Patriarhul Ecumenic era pregătit să emită un Chrisov (Tomos) care consfințea oficial autocefalia Bisericii Ortodoxe Române. Acest act, semnat de Patriarh și de membrii Sfântului Sinod, reflecta acordul deplin al ierarhiei ecumenice. Chrisovul era însoțit de scrisori oficiale adresate atât Bisericii, cât și Guvernului român, pentru a confirma formal recunoașterea. În încheierea tratativelor, Patriarhia

urma să trimită o circulară către celelalte centre ortodoxe anunțând oficial acordarea autocefaliei și statutul recunoscut al Bisericii Ortodoxe Române în lumea ortodoxă (AMAE, Fond Arhiva Istorică, Vol. 303, Legațiunea României din Constantinopol, Nr. 170: 284). Din păcate, Petre P. Mavrogheni nu mai era la conducerea Legației de la Constantinopol în momentul recunoașterii oficiale a autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, fiind numit, la începutul lui 1885, ministru plenipotențiar la Viena. Misiunea sa a fost preluată de Grigore M. Ghika, care a continuat negocierile (AMAE, Fond Problema 71 - Dosare Personale, Litera G, Nr. 999: nepaginat).

Ca urmare a eforturilor susținute ale statului român și ale principalilor săi reprezentanți, la 15 aprilie 1885, Patriarhul Ecumenic Ioachim al IV-lea a emis Tomosul de autocefalie al Bisericii Ortodoxe Române. Documentul, semnat de zece mitropoliți membri ai Sfântului Sinod Patriarhal de la Constantinopol, consfințea oficial recunoașterea independenței bisericești a României. Astfel, Biserica Ortodoxă Română era recunoscută drept „Frate în Hristos și direct răspunzător lui”, având autonomie deplină în organizarea sa internă și nefiind dependentă de autoritatea Patriarhiei Ecumenice (Vicovan, 202: 179). Această recunoaștere oficială a venit după decenii de eforturi ale clerului și autorităților române, care încercau să consolideze independența spirituală a Bisericii Ortodoxe Române, în acord cu statutul politic al României ca stat independent. Tomosul sublinia, de asemenea, că Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române avea dreptul de a-și alege propriii ierarhi și de a-și gestiona afacerile bisericești fără intervenția Constantinopolului, recunoscându-i astfel autonomia. Această recunoaștere a fost un moment crucial în afirmarea identității naționale și religioase a României, marcând integrarea BOR în rândul bisericilor ortodoxe autocefale și consolidându-i poziția în lumea ortodoxă (Isar, 2014: 48).

În aceeași perioadă, Patriarhul Ecumenic Ioachim al IV-lea a trimis o scrisoare tuturor Bisericilor Ortodoxe Autocefale – Patriarhiilor din Alexandria, Antiohia și Ierusalim, precum și bisericilor din Rusia, Grecia, Serbia și Arhiepiscopiei Ciprului – anunțând recunoașterea oficială a autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române. Prin Tomosul din 25 aprilie 1885, Patriarhia Ecumenică a declarat că, de atunci înainte, Biserica Ortodoxă Română era considerată „biserică-soră” a celei de la Constantinopol (Bolea, 2010: 87). În mai 1885, Petre P. Mavrogheni a transmis prin telegramă primului ministru, Ion Brătianu, un mesaj în care își exprima profunda satisfacție pentru contribuția sa la finalizarea demersurilor pentru recunoașterea oficială a autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române. Această recunoaștere reprezenta o confirmare esențială a realizării istorice din 1877, marcând un moment decisiv în afirmarea autonomiei religioase a României. Mavrogheni sublinia că finalizarea acțiunilor pentru recunoașterea autocefaliei nu era doar un succes diplomatic, ci și o etapă crucială pentru integrarea completă a Bisericii Ortodoxe Române în comunitatea ortodoxă internațională, consolidând astfel statutul său de

instituție independentă și reafirmând valorile tradiționale (AMAE, Fond Arhiva Istorică, Vol. 303, Legațiunea României din Constantinopol, Nr. 20563: 332).

În concluzie, deși Petre P. Mavrogheni a fost implicat într-o serie de acțiuni pentru promovarea intereselor României la Constantinopol, contribuția sa majoră rămâne efortul de reluare și consolidare a relațiilor dintre statul român și Patriarhia Ecumenică, în strânsă legătură cu Biserica Ortodoxă Română. Misiunea sa principală a fost obținerea recunoașterii oficiale a autocefaliei, un pas esențial pentru afirmarea independenței religioase a României și consolidarea poziției Bisericii Române în Ortodoxia universală (Iorga, 2007: 162). Pentru Mavrogheni, acest demers depășea dimensiunea religioasă, devenind un simbol al prestigiului național. Prin negocieri atent conduse cu reprezentanții Patriarhiei Ecumenice, el a demonstrat o abilitate diplomatică remarcabilă, echilibrând interesele politice ale statului cu sensibilitățile religioase, în scopul obținerii unui acord favorabil pentru România și afirmării identității sale naționale și spirituale.

Bibliografie

1. Ahiva Ministerului Afacerilor Externe, Fond Problema 71, Dosare Personale, Litera M.
2. Ahiva Ministerului Afacerilor Externe, Fond Problema 71, Dosare Personale, Litera G.
3. Ahiva Ministerului Afacerilor Externe, Fond Constantinopol, Vol. 269.
4. Ahiva Ministerului Afacerilor Externe, Fond Arhiva Istorică, Vol. 303, Legațiunea României din Constantinopol.
5. Barz, D. A. (2011), *Biserica Ortodoxă Română pe drumul câștigării autocefaliei*, Slobozia: Episcopia Sloboziei și Călărașilor.
6. Bolea, N. (2010). *Pagini de istorie creștină: simbolul niceoconstantinian și autocefalia românească*, Cluj-Napoca: Risorpint.
7. Brătescu, L. (2023). *I.C. Brătianu și politica externă a României (1866-1888)*, Ediția a II-a, Iași: Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”.
8. Cliveti, Ghe. (1997). *România și crizele internaționale (1853-1913)*, Iași: Axis.
9. Cojocariu, M. (1995). *Partida națională și constituirea statului român (1856-1859)*, Iași: Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”.
10. Cristescu, S. (2005). *Carol I. Corespondență privată 1878-1912* Editura, București: Tritonic.
11. Ciupală, A., Dinu, R., Lukás, A. (2006). *Documente diplomatice române*, Seria I, Volumul XI, 1883, Editura București: Academia Română.
12. Ciupală, A., Dinu, R., Lukás, A. (2010). *Documente diplomatice române*, Seria I, Volumul XII, 1884-1885, Râmnicu Vâlcea: Conphys.
13. Dinu, R. (2024). *Diplomația Vechiului Regat 1878-1914*. Studii, București: Cartier.

14. Dumitrache, C. (2011). *Recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române și urmările ei în plan liturgic* în Sava, V., Melniciuc-Puică, I. *Autocefalia Bisericii și mărturisirea credinței*, Iași: Doxologia.
15. Iorga, F. L. (2007), *Petre Mavrogheni, diplomatul gentilom*, în *Revista Institutului Diplomatic Român*, An II, No. I (III), București: Academia Română.
16. Isar, N. (2014). *Biserică – stat – societate în România Modernă (1821 – 1914). Sintează și culegere de documente*, București: Universitară București.
17. Lupaș, I.(1934). *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Ediția a IV-a, București: SOCEC.
18. Păcurariu, M. (2002). *Dicționarul Teologilor Români*, Ediția a II-a revăzută și întregită, București: Enciclopedică.
19. Păcurariu, M. (2013). *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Compendiu, Ediția a III-a revăzută, București: Basilica.
20. Rachieru, S. (2018). *Diplomați și supuși otomani în Vechiul Regat. Relații otomane-române între anii 1878 – 1908*, Iași: Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”.
21. Șerbănescu, N. (1987). *Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române cu prilejul centenarului 1885 – 25 aprilie – 1985 în Centenarul Autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române*, Buvurești: Institutul biblic și de misiune al Bisericii Ortodoxe Române.
22. Vicovan, I. (2002). *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Volumul II, Iași: Trinitas.
23. S.D. (30 ianuarie 2025). Petre Mavrogheni, un diplomat implicat în lupta pentru obținerea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române. Retrieved 15.02.2025 from <https://ziarullumina.ro/actualitate-religioasa/an-omagial/petre-mavrogheni-un-diplomat-implicat-in-lupta-pentru-obtinerea-autocefaliei-bisericii-ortodoxe-romane-195450.html>.

